

Capitolul I. Condiții legale pentru a putea moșteni

I. Nedemnitate. Regimul comunității matrimoniale

C. civ., art. 655 pct. 1

Potrivit art. 655 pct. 1 C. civ., sunt nedemne de a succede și, prin urmare, sunt excluse de la succesiune, persoanele care au încercat sau l-au omorât pe defunct.

În sensul textului citat, soția este exclusă de la moștenirea defunctului său soț, a cărui viață a suprimat-o.

Desigur că, atunci când bunurile în litigiu sunt dobândite în timpul căsătoriei cu defunctul, în calitate de soție are drepturi asupra acestor bunuri comune, în baza raporturilor de familie și în temeiul Codului familiei, iar nu ca moștenitoare.

*C.S.J., Secția civilă, decizia nr. 1526 din 15 august 1990,
în Dreptul nr. 2-3 din 1991, p. 72*

2. Excludere pentru nedemnitate. Revocarea donației pentru ingrătitudine. Donatar alienat mintal

C. civ., art. 655, art. 831

Nu sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 655 și art. 831 C. civ., pentru ca eredele donator să fie considerat nedemn și, pentru acest considerent, să fie exclus de la succesiune și, apoi, să se revoce – pentru ingrătitudine – și donația de care a beneficiat, atunci când acesta este alienat mintal și, deci, nu se poate considera că fapta sa a fost comisă cu intenție.

*Trib. jud. Mureș, decizia civilă nr. 365 din 13 mai 1982,
în Revista română de drept nr. 9/1983, p. 46-52*

Capitolul II. Devoluțiunea succesorală legală

2.1. Rudenia – baza devoluțiunii succesoriale legale

3. Descendent cu paternitatea stabilită abia ulterior deschiderii succesiunii. Certificat de moștenitor. Nulitate. Moștenitor aparent. Subdobânditor de bună-credință. Partaj judiciar

C. civ., art. 728

Întrucât prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă a fost stabilită paternitatea minorilor, dar după ce se eliberează certificat de moștenitor numai pentru unul dintre copiii defunctului, a cărui legitimitate nu era contestată, urmează ca certificatul de moștenitor să fie anulat și, constatându-se că și minorii a căror paternitate a fost stabilită sunt moștenitori, alături de posesoarea certificatului de moștenitor anulat, și făcându-se aplicarea dispozițiilor art. 728 C. civ. și ale Legii nr. 603/1943 pentru simplificarea împărțelilor judiciare, se dispune ieșirea din indiviziune.

Întrucât imobilul care face obiectul litigiului a fost vândut unor cumpărători de bună-credință, acesta se atribuie copilului care fusese posesorul certificatului de moștenitor (în momentul vânzării), urmând ca acesta să plătească o sultă copiilor a căror paternitate a fost stabilită după vânzarea imobilului.

*Judecătoria Mediaș, sentința civilă nr. 1569
din 26 mai 1992, în Dreptul nr. 3 din 1993, p. 67-70*

4. Moștenire legală. Colaterali privilegiați. Împărțeala pe linii

C. civ., art. 667

Potrivit art. 667 C. civ., partajul averii succesoriale cuvenite fraților și surorilor defunctului se face între ei în porțiuni egale, dacă sunt toți din aceeași căsătorie; în situația în care provin din căsătorii diferite,

diviziunea se face pe jumătate între cele două linii (paternă și maternă a defunctului); frații primari iau parte din amândouă liniile, uterinii (care au aceeași mamă cu defunctul, tatăl fiind diferit) și frații consanguini sau consângenii (care au același tată cu defunctul, mama fiind diferită) vin la moștenire, fiecare, numai în linia din care fac parte.

Această regulă a împărțelii pe linii a moștenirii în cazul colateralelor privilegiați este aplicabilă și în situația în care vin la moștenire descendenții fraților și surorilor, prin reprezentare sau prin valorificarea unui drept succesoral propriu.

În cadrul fiecărei linii, împărțirea se face în mod egal, succesorii fiind de același grad.

C.S.J., Secția civilă, decizia nr. 1031 din 24 aprilie 1991, în Dreptul nr. 1 din 1992, p. 107

5. Indiviziune succesorală. Împărțea moștenirii pe linii

C. civ., art. 674
C. proc. civ., art. 673¹

De pe urma defuncțiilor, au rămas descendenți din prima căsătorie și descendenți din a doua căsătorie. Masa succesorală este diferită.

Ieșirea din indiviziune, pentru toți moștenitorii, pentru cei trei defuncți, deși moștenitorii sunt diferiți, este de natură să prejudicieze interesele unora dintre moștenitori, prin stabilirea unor drepturi care nu li se cuvin asupra unor bunuri care nu intrau în masa succesorală.

De aceea, este necesar ca, pentru fiecare succesiune, să se stabilească masa, moștenitorii și cotele ce se cuvin și numai după aceea să se dispună ieșirea din indiviziune.

Împrejurarea că reconstituirea dreptului de proprietate conform Legii nr. 18/1991, s-a făcut pentru toți moștenitorii după cei trei defuncți, ieșirea din indiviziune trebuie să se facă după fiecare defunct, în raport de masa succesorală, moștenitorii acestuia și cotele ce se cuvin fiecăreia.

C.A. Bacău, decizia civilă nr. 1498/1995, în Jurisprudența Curții de Apel Bacău 1995, p. 73

6. Soț supraviețuitor. Bunuri comune ale soților. Înstrăinarea unui imobil aflat în proprietate comună

C. proc. civ., art. 673¹

În raport de faptul că imobilul obiect al antecontractului constituia proprietatea comună în devălmășie a soților, iar soțul transmitoarei era decedat cu mult înainte de încheierea antecontractului, moștenitori fiind, conform certificatului de moștenitor, soția și cei 4 copii, este evident că, în cadrul judecării cauzei nu puteau fi ignorate drepturile minorilor, titulari ai dreptului de proprietate asupra unor cote-părți din imobil, care trebuiau să participe la judecată.

Într-un astfel de caz este dată situația unei indivizibilități a raportului litigios, ținând seama de faptul că acțiunea privește imobilul în integritatea lui, atrăgând coparticiparea procesuală necesară a tuturor titularilor dreptului transmis, nefiind de conceput rezolvarea problemelor privind soarta unui imobil, în raport cu un singur titular, dacă este demonstrată pluralitatea titularilor.

C.A. Brașov, decizia civilă nr. 385 din 28 aprilie 1994, în Curentul juridic nr. 1 din 1997, p. 128-129

2.2. Reprezentarea. Cazuri. Condiții. Efecte

7. Succesiune. Reprezentare succesorală. Moștenitorii care beneficiază de reprezentare

C. civ., art. 664, art. 665, art. 666
Legea nr. 319/1944

Conform art. 664 C. civ., reprezentarea succesorală este un beneficiu stabilit prin lege, care permite unui succesor mai îndepărtat în grad să urce în locul și gradul ascendentului său, decedat la deschiderea succesiunii, pentru a culege, în concurs cu succesorii mai apropiați în grad, partea care s-ar cuveni ascendentului, dacă s-ar fi aflat în viață.

Legea, derogând de la principiul proximității gradului de rudenie, prin reprezentare, permite unor categorii de succesori să urce în locul și în gradul părintelui lor precedat, fiind astfel create unele drepturi în favoarea acestor moștenitori.

Conform art. 665 și art. 666 C. civ., de reprezentare beneficiază numai descendenții din frați și surori și descendenții în linie directă, pentru aceștia din urmă reprezentarea operând „nemărginit” și „în toate cazurile”.

Deoarece legea limitează instituția reprezentării la descendenții direcți și descendenții anumitor colaterali, soțul supraviețuitor vine la succesiune, conform dispozițiilor Legii nr. 319/1944, numai în nume propriu, nu și prin reprezentare, cum greșit s-a constatat prin hotărârea recurată.

În speță, prima instanță a hotărât împărțirea succesiunii defuncților între toți succesorii acestora, descendenți direcți: fiul în viață și nepoții din fiii precedeați, care au venit la succesiune urcând în locul și gradul părinților acestora.

Întrucât soțiile fiilor precedeați nu pot veni la succesiune prin reprezentare, citarea lor în proces nu era necesară, iar soluția admiterii apelului, desființării sentinței apelate și trimiterii cauzei spre rejudecare, pronunțată de Tribunalul Iași, prin hotărârea recurată, este dată cu nesocotirea dispozițiilor legale privitoare la reprezentarea succesorală.

C.A. Iași, decizia civilă nr. 1692 din 10 octombrie 2001, în Jurisprudența Curții de Apel Iași în materie pe anul 2001, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 104

8. Drept de succesiune. Reducțiunea liberalităților. Reprezentarea succesorală

C. civ., art. 841

Conform art. 841 C. civ., în situația în care defunctul lasă un singur copil ca moștenitor, liberalitățile se reduc până la cota de 1/2 din valoarea masei succesoriale. În speță, defunctul a avut un singur copil, precedat, iar moștenirea a fost culeasă, prin reprezentare, de cei trei nepoți de fiu ai defunctului (reclamanții).

Așadar, în mod eronat instanța de fond a dispus reducerea testamentului lăsat în favoarea pârâtului până la cota de 1/4 din valoarea masei succesoriale, ca și cum defunctul ar fi avut trei copii, deși el a avut numai unul.

Trib. Mun. București, Secția a IV-a civilă, decizia nr. 1589 din 14 iunie 1986, în Revista română de drept nr. 10/1986, p. 68

9. Moștenire legală. Drept de succesiune. Reprezentare succesorală. Condiții

C. civ., art. 664

Potrivit dispozițiilor înscrise în art. 664 și urm. C. civ., reprezentarea succesorală este un beneficiu al legii în virtutea căreia un moștenitor în grad mai îndepărtat urcă în locul, gradul și dreptul ascendentului său, care este decedat la data deschiderii succesiunii, la care avea vocație dacă ar fi fost în viață.

Rezultă deci că, pentru ca nepoții să vină la succesiunea bunicilor lor prin reprezentarea tatălui sau a mamei lor, trebuie ca reprezentantul să fi fost decedat la data deschiderii moștenirii bunicilor, neavând importanță data dezbaterii succesiunii.

Ca urmare, greșit instanțele, în speță, au reținut că pârâții, ca nepoți, vin la succesiunea bunicului prin reprezentare, deși tatăl acestora încetase din viață ulterior decesului autorului său; dacă tatăl pârâților a acceptat succesiunea părintelui său, el este moștenitor, în nume propriu, iar pârâții, ca fii, îl moștenesc, de asemenea, tot în nume propriu.

Trib. Suprem, Secția civilă, decizia nr. 856 din 9 mai 1985, în Revista română de drept nr. 3/1986, p. 75

10. Renunțare la moștenire. Reprezentare succesorală. Eredele renunțator nu poate fi reprezentat niciodată

C. civ., art. 696, art. 697, art. 698

Eredele care renunță la moștenire este considerat străin de succesiune, iar partea sa profită coerezilor sau, dacă este singurul succesibil din acel grad, succesiunea trece la gradul următor, eredele renunțator neputând fi reprezentat niciodată (art. 696 – art. 698 C. civ.).

În speță, reclamantul, în calitate de fiu al defunctului și deci moștenitor de gradul I, renunțând la drepturile sale succesoriale, partea sa din moștenire le-a profitat celorlalți moștenitori cu vocație universală, adică soției supraviețuitoare și nu fiului său care era moștenitor de gradul al II-lea, în calitate de nepot al defunctului. În consecință, acțiunea reclamantului, în calitate de reprezentant legal al fiului său

minor, a fost în mod corect respinsă, deși cu o motivare greșită, așa că recursul său a fost respins cu substituirea motivării.

Trib. Mun. București, Secția a III-a civilă, decizia nr. 1105/1991, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1991, p. 130-131

11. Succesiuni. Reprezentare succesorală. Limite. Soț supraviețuitor

C. civ., art. 664, art. 665, art. 666, art. 667, art. 668

Potrivit art. 664 – art. 668 C. civ., dobândirea dreptului de succesiune prin reprezentare – având ca efect de a pune pe reprezentanți, în locul, în gradul și în dreptul reprezentantului – este recunoscută nelimitat numai în linie directă descendentă, iar în linie colaterală numai pentru descendenții fraților și surorilor defunctului, până la gradul al IV-lea inclusiv.

Fiind de strictă interpretare, reprezentarea – care constituie o excepție și o ficțiune a legii – trebuie mărginită în limitele strict prevăzute de aceasta. Textele citate nerecunoscând soțului supraviețuitor posibilitatea dobândirii unor drepturi succesoriale prin reprezentare, în mod nelegal s-a reținut de către instanțe calitatea soției supraviețuitoare de succesoare prin reprezentarea soțului ei predecedat (fiul defunctului).

Trib. Suprem, Secția civilă, decizia nr. 226 din 11 februarie 1986, în Revista română de drept nr. 11/1986, p. 66

2.3. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor

12. Drepturile soțului supraviețuitor atunci când vine în concurs cu descendenții

Legea nr. 319/1944, art. 5

Soțul supraviețuitor are un drept exclusiv de moștenire asupra mobilelor, obiectelor gospodăriei casnice și a darurilor de nuntă numai în cazul în care vine la succesiune împreună cu ascendenții și colaterali, iar nu și atunci când se află în concurs cu descendenții.

Din dispozițiile art. 5 al Legii nr. 319 din 10 iunie 1944 privitoare la dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor, rezultă că în cazul în care soțul supraviețuitor vine la succesiune în concurs cu ascendenți sau colaterali va moșteni, în afară de partea sa succesorală, mobilele și obiectele gospodăriei casnice, precum și darurile de nuntă.

Deci, în celelalte situații, și anume când vine la succesiune cu descendenți, soțul supraviețuitor nu mai are un drept exclusiv de moștenire asupra mobilelor, obiectelor gospodăriei casnice și darurile de nuntă.

Astfel fiind, greșit instanțele au reținut, în speță, că pârâtul, în calitate de soț supraviețuitor, moștenește numai el drepturile defunctei B.I. asupra mobilelor și obiectelor gospodăriei casnice precizate în hotărârea judecătorească. Deoarece pârâtul vine la succesiune în concurs cu descendenții, urma să se constate că drepturile succesoriale sunt de $\frac{3}{8}$ pentru fiecare reclamant și de $\frac{2}{8}$ pentru pârât din toate bunurile succesoriale, inclusiv mobilele și obiectele gospodăriei casnice.

În speță, hotărârile fiind vădit netemeinice și pronunțate cu încălcarea esențială a legii în limita arătată, urmează să se admită recursul extraordinar și să se modifice aceste hotărâri, stabilind drepturile de moștenire ale părților asupra mobilelor și obiectelor gospodăriei casnice în cotele sus-menționate.

Trib. Suprem, Secția civilă, decizia nr. 2213 din 4 decembrie 1979, în Culegere de decizii a Tribunalului Suprem pe anul 1979, p. 121-122

13. Succesiune. Împărțea. Soț supraviețuitor. Concurs cu copii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului

Legea nr. 319/1944, art. 1

Pentru corecta împărțire a bunurilor defunctului, atunci când copiii săi sau descendenții lor vin în concurs cu soțul supraviețuitor din a doua căsătorie căruia i s-au făcut liberalități de către defunct, este necesar să se stabilească în primul rând care sunt rezervele succesoriale ale copiilor și soțului supraviețuitor, întrucât pentru restul bunurilor defunctul putea să dispună fie în favoarea copiilor, fie în favoarea soțului sau a oricărei alte persoane.

Limitarea ce se aduce acestui drept al defunctului este prevăzută numai în cazul liberalităților făcute soțului dintr-o căsătorie subsecventă, care nu va putea primi sub formă de donație sau legat de la